

- Харьковского НИИ судебных экспертиз им. Засл. Проф. Н.С.Бокариуса) / Мин-во юстиции Украины; Харьковский НИИ судебных экспертиз; Ред. кол.: М.Л. Цымбал, Э.Б. Ефремян, А.Ф. Дьяченко и др. — Харьков: Право, 1998. — С. 190–193.
6. Жук Г.П. Курс теории коррозии и защиты металлов / Г.П.Жук. — М.: Металлургия, 1976. — 473 с.
 7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства юстиції № 144/5 від 30.12.2004; № 59/5 від 10.06.2005; № 126/5 від 29.12.2006; № 1198/5 від 15.07.2008; № 965/5 від 01.06.2009, № 1950/5 від 26.12.2012.
 8. Тодт Ф. Коррозия и защита метал лов / Ф. Тодт. — Л.: Химия, 1967. — 709 с.
 9. Хома М.С. Проблеми руйнування металів у сірководневих середовищах / М.С. Хома // Фіз.-хім. механіка матеріалів — 2010. — № 2. — С. 55–66.
 10. Хома М., Чучман М., Олійник Г. Вплив пошкоджень мікроелектрохімічну гетерогенність металів / М. Хома, М. Чучман, Г. Олійник // Фіз.-хім. механіка матеріалів. — 2006. — № 5. — С. 55–58.

Резюме

Сформированы критерии оценки степени коррозионного повреждения объекта с нанесёнными рельефными знаками и выбор на основании этого схемы и методов последующего экспертного исследования. Усовершенствована схема криминалистического исследования рельефных знаков в случае их повреждения коррозией с использованием неразрушающих и разрушающих методов исследования.

Summary

The formed criteria for assessing the degree of corrosion damage of the object embossed with characters and the choice of the scheme and methods of further expert examination based on it. The improved scheme of the forensic research of relief signs in case of corrosion damage using non-destructive and destructive methods of investigation.

М.А. Федосєєв, здобувач кафедри

Національна академія внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ НОМЕРІВ АВТОМОБІЛІВ

Стаття присвячена проблемам техніко-криміналістичного забезпечення експертних підрозділів з комплексного дослідження транспортних засобів. Розглянуто спеціальні апаратні комплекси та пристрої, які використовуються для встановлення ознак підробки або знищення ідентифікаційних номерів кузова та інших частин (агрегатів) автомобіля.

Під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним переміщенням автотранспортних засобів через митний кордон України, часто виникає необхідність у проведенні комплексного дослідження

транспортних засобів (КДТЗ) та їх реєстраційних документів з метою встановлення фактів зміни (підробки), знищення первинних ідентифікаційних номерів кузова та інших номерних частин автомобіля, фактів фальсифікації правовстановлюючих документів. Так, за даними Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (лист ДНДЕКЦ МВС України від 05.02.2013 р. № 19/17-11зі) працівниками експертної служби за 2011–2012 роки проведено 2 млн. 129 тис. 371 експертне дослідження транспортних засобів, під час яких виявлено 3 342 факти зміни ідентифікаційних номерів та 945 фактів підробки документів, що супроводжують транспортний засіб.

Не дивлячись на таку статистику, багато автотранспортних засобів, що ввезені на територію України без відповідних митних процедур та легалізовані правопорушниками з використанням новітніх технологій, приладів, схем та механізмів, залишаються невиявленими правоохоронними органами, а під час оглядів спеціалістами або у ході експертного дослідження не викликають сумнівів у законності їх походження та реєстрації. Справа в тому, що злочинці для приховання фактів підробки (знищення) ідентифікаційних номерів та супровідних документів автомобіля, під час їх легалізації використовують найкращі технічні засоби та апаратуру, інколи навіть використовуювану автозаводами-виробниками. В той же час науково-технічне забезпечення експертних підрозділів, що займаються дослідженням транспортних засобів та їх реєстраційних документів, залишається на досить низькому рівні. Це, насамперед, пов'язано із недостатнім фінансуванням і відсутністю нових наукових розробок у даній сфері, які б відповідали вимогам часу. Поряд з цим, варто відмітити і той факт, що, не дивлячись на проблеми, які існують з матеріальним, науково-методичним та техніко-криміналістичним забезпеченням експертів з КДТЗ, їм вдається успішно використовувати багаторічний досвід й наявну технічну базу для стримання великомасштабної протиправної діяльності, спрямованої на легалізацію незаконно переміщеного через митний кордон України автотранспорту із підробленими ідентифікаційними номерами та документами, шляхом реєстрації у підрозділах ДАІ.

Проблеми, які виникають під час експертних досліджень знищених і змінених ідентифікаційних номерів та маркувальних позначень автотранспортних засобів, на наш погляд, висвітлені в наукових працях недостатньо. Окремі питання призначення та проведення експертиз та експертних досліджень транспортних засобів і їх супровідних документів розглядалися у працях А.І. Граціанова, Є.В. Додіна, Л. В. Калаєвої,

М.І. Костіна, І.П. Красюка, Г.В. Прохорова-Лукіна, А.В. Старушкевича, С.М. Сухова, О.В. Чеснокової та деяких інших вчених. Однак проблематика використання науково-технічних засобів під час експертних досліджень VIN-номерів та маркувальних позначень автотранспортних засобів залишається актуальною для науки і практики й нині.

Така актуальність зростає в умовах збільшення масштабів кримінального автобізнесу, розширення географії організованої злочинної діяльності з легалізації незаконно переміщених на митну територію України автотранспортних засобів шляхом їх реєстрації в РЕП ДАІ на підставі підроблених документів й відповідних їм ідентифікаційних номерів. До того ж, для успішної протидії такій протиправній діяльності потрібен, насамперед, комплекс сучасних засобів і методів виявлення фактів зміни або знищення VIN-номерів та маркувальних позначень автотранспортних засобів, що повинен якісно переважати витонченість і технічну оснащеність правопорушників.

За інформацією Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (лист ДНДЕКЦ МВС України від 05.02.2013 р. № 19/17-11зі) для виявлення фактів зміни (підробки), знищення ідентифікаційних номерів транспортних засобів працівниками експертної служби використовуються мікроскоп бінокулярний, ліхтарик, фотоапарат, дзеркало, лінійка, лупа, УФ лампа, шліфувальний папір тощо. Проте, цілком очевидно, що за допомогою таких підручних засобів та простих технічних пристроїв ефективно вирішувати завдання щодо точного виявлення і фіксації (відображення) ознак підробки ідентифікаційних номерів автомобілів, зробленої правопорушниками із застосуванням новітнього обладнання, неможливо. Саме тому, розробка і впровадження в практичну діяльність експертних підрозділів з КДТЗ сучасних апаратних комплексів та пристроїв є безальтернативним напрямком підвищення якості експертних досліджень, а отже і зростання ефективності усієї кримінально-процесуальної діяльності.

Під час комплексного дослідження транспортних засобів та їхніх супровідних документів особливу складність викликає саме дослідження ідентифікаційних номерів та маркувальних позначень автомобілів і їх агрегатів. Це насамперед пов'язано з невеликою кількістю затверджених експертних методик дослідження даних об'єктів, невіддільністю номерних частин від самого автомобіля та їх незручним місцезнаходженням, що значно звужує можливості використання окремих методів та науково-технічних засобів. За таких обставин, фахівцями науково-дослідних установ пристосовуються до потреб практики різні

універсальні технічні пристрої, розроблюються та удосконалюються спеціальні апаратні комплекси, що допомагають точно і правильно вирішувати поставлені перед експертом питання.

Одним з найбільш яскравих наукових здобутків є програмно-апаратний комплекс “ВІЙ”, розроблений науковцями Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”, що дозволяє за допомогою методу магнітно-оптичної візуалізації досліджувати транспортний засіб на предмет перебивання номерних знаків та відтворення їх первинного вигляду [1, с. 194].

Як роз’яснює І.П. Красюк, цей виріб орієнтований на розв’язання завдань криміналістичних досліджень ідентифікаційних даних автомобілів, виконаних на носіях із феромагнітних матеріалів (сталі, чавуну), переважно, неруйнуючими методами. Призначений для візуалізації рельєфу поверхні і структурних неоднорідностей матеріалу (сліди механічної обробки; включення неферомагнітних матеріалів; поверхневі дефекти зварювальних швів) без зняття лакофарбового покриття, а також для візуалізації рельєфу поверхні і структурних неоднорідностей матеріалу під прошарком іржі, окалини, мастики тощо [2, с. 196–197].

Аналогом програмно-апаратного комплексу “ВІЙ” є магнітно-оптичний пристрій для ідентифікації і виявлення фактів підробки ідентифікаційних номерів кузова та агрегатів автомобіля “Зоркий”, який в більшій мірі використовується спеціалістами правоохоронних органів Росії.

Високоєфективними науково-технічними пристроями, що використовуються для виявлення ознак підробки первинного VIN-номера автомобіля та маркувальних позначень його агрегатів, є також магнітопорошкові та рентгенівські дефектоскопи. Основна відмінність їх полягає у використуваних методах дослідження. Так, принцип дії магнітопорошкових дефектоскопів заснований на властивостях магнітного поля і передбачає виявлення магнітних полів розсіювання над дефектами металу за допомогою магнітних частинок. Як приклад дефектоскопів такого типу можна вказати дефектоскопічні комплекти “МАГЭКС — 3”, що являють собою приставний багатофункціональний намагнічувальний пристрій, котрий дозволяє плавно змінювати напруженість магнітного поля, регулювати міжполюсну відстань, проводити намагнічування і контроль деталей у поздовжньому магнітному полі [3, с. 13; 19–20].

Метод просвічування металевих деталей, покладений в основу дії рентгенівських дефектоскопів, базується на законі ослаблення ін-

тенсивності випромінювання, що проходить через об'єкт (у нашому випадку номерний майданчик, табличка тощо). При такому просвічуванні деталі (номерної панелі) інтенсивність випромінювання за нею змінюється в залежності від густини матеріалу досліджуваного об'єкта і густини матеріалу його дефектів. За результатами вимірів інтенсивності випромінювання фахівцями визначається наявність у об'єкті дослідження дефектів (тріщин, раковин, наплавлень і т.д.).

Як підкреслює О.В. Чеснокова, рентгенівський спосіб виділяє з ряду інших одна безсумнівна перевага — здатність його в ряді випадків виявляти первинне маркування кузова (якщо воно не було знищене в процесі його зміни). До недоліку ж слід віднести обмежені можливості дослідження двигунів з причини відсутності рентгенівської апаратури достатньої потужності, а також великої товщини просвічуваного сплаву в порівнянні з дефектною зоною маркувального майданчика, що не забезпечує необхідного контрасту на рентгенограмі [4, с. 55].

До технічних засобів, які за своїми функціональними можливостями дозволяють визначати ознаки зміни маркувальних позначень основних вузлів і агрегатів транспортних засобів, О.В. Булижкін, крім згаданих, відносить:

- індикатор “Детектор НМ”, призначений для виявлення порушення структури металу в його поверхневому шарі, спричинений різного роду дефектами. Дані можливості індикатора неоднорідності металу дозволяють виявляти вставку або вварку металевих фрагментів зі зміненим маркуванням, нештатні заклепки з кольорового металу, заливання оловом чи іншим кольоровим металом елементів маркування, а також сліди рихтування кузова автомобіля і якісні зміни товщини його лакофарбового покриття;
- вихрострумний індикатор VI-97Н являється подальшим розвитком індикатора VI-96Н. Пристрій дозволяє встановити ознаки фальсифікації методом виявлення структурних неоднорідностей металу і товщини лакофарбового покриття;
- пристрій ВНК-04М, призначений для виявлення змін маркувальних даних на кузовних деталях автотранспортних засобів (наявності змінених знаків, зварювальних швів, заклепок, точкового зварювання і т.д.). Пристрій працює в автоматичному режимі і дозволяє одночасно встановити факт зміни знаків маркування кузова автомашини [5, с. 16–17].

Отже, як видно, більшість задач експертних досліджень ідентифікаційних номерів та маркувальних позначень автомобілів і їх агрегатів, що

проводяться в рамках комплексного дослідження транспортних засобів, вирішується за допомогою спеціальних методик та науково-технічних засобів. Більше того, їх застосування не тільки полегшує проведення експертних досліджень, а й забезпечує найвищу точність отриманих результатів, що відбивається на правильності та легітимності висновку експерта.

Список використаної літератури

1. *Граціанов А.І.* Комплексне дослідження транспортних засобів при розкритті злочинів, пов'язаних з викраденням автотранспорту, та його розвиток / А.І. Граціанов // Криміналістичний вісник: [наук. практ. зб. / голов. ред. Моїсєєв Є. та ін.] / ДНДЕКЦ МВС України; КНУВС. — К.: Ін Юре, 2009. — № 1 (11). — С. 188–194.
2. *Красюк І.П.* Основні можливості програмно-апаратного комплексу “ВІЙ” під час проведення криміналістичних досліджень маркувальних позначень вузлів та агрегатів транспортних засобів / І. П. Красюк // Науковий вісник: [наук. теорет. журн. / голов. ред. Кондратьєв Я. Ю.] / НАВСУ. — К. 2002. — № 3. — С. 196–200.
3. Методичні вказівки до лабораторних робіт з дисципліни “Діагностика та дефектоскопія матеріалів та виробів” для студентів спеціальності 8.090101 “Прикладне матеріалознавство” денної і заочної форм навчання / Укл.: В.С. Вініченко, Д.Л. Денісов. — Запоріжжя: ЗНТУ, 2006. — 86 с.
4. *Чеснокова Е.В.* Экспертное исследование маркировочных обозначений на транспортных средствах по делам, связанным с их незаконным завладением: дис. ... кандидата юридических наук: 12.00.09 / Е.В. Чеснокова. — М., 2007. — 206 с.
5. *Булыжкин А.В.* Техничко-криминалистические средства, используемые для установления фактических данных маркировки транспортных средств / А.В. Булыжкин / Наука и практика / Орел: ОрЮИ МВД России, 2011. — № 4 (49). — С. 14–17.

Резюме

Статья посвящена проблемам технико-криминалистического обеспечения экспертных подразделений по комплексному исследованию транспортных средств. Рассмотрены специальные аппаратные комплексы и устройства, которые используются для определения признаков подделки или уничтожения идентификационных номеров кузова и других частей (агрегатов) автомобиля.

Summary

Article deals with problems of technical and criminalistic providing expert units of complex research vehicles. Special hardware systems and devices that are used to establish signs of forgery or destruction of identification numbers and other parts (aggregates) car have been considered.